

Fənn sillabusu

İxtisas: 050118-Təhsildə sosial-psixoloji xidmət

Fakültə: Filologiya və ibtidai təhsil

Kafedra: Pedaqogika, psixologiya və incəsənət

I. Fənn haqqında məlumat:

Fənnin adı: Multikulturalizmə giriş

Proqram: Lənkəran Dövlət Universitetinin, "Pedaqogika, psixologiya və incəsənət" kafedrasının 12 sentyabr 2025-ci il tarixli №01 sayılı iclas protokolu ilə təsdiq edilmişdir

Kodu: İPF-B04

Tədris ili: II (2025-2026) Semestr: III

Tədris yükü: cəmi: 90 saat. Auditoriya -30 saat (15 saat mühazirə, 15 saat seminar)

AKTS üzrə kredit: 3 kredit

Tədris forması: əyani

Tədrisin dili: Azərbaycan dili

II. Müəllim haqqında məlumat:

Adı, soyadı, dərəcəsi: f.ü.f.d, b/m İsmaylova Esmira Xəlil qızı

E-mail ünvanı: esmira.ans@mail.ru

Kafedranın ünvanı: Lənkəran ş., Ə.Məmmədov 19

III. Təvsiyə olunan dərsliklər və dərs vəsaitləri:

1. Heydər Əliyev, "Müstəqillik yolu", Seçilmiş fikirlər. Bakı, 1997
2. Azərbaycan Turizm və Mədəniyyət Nazirliyi. Multikulturalizm Azərbaycanda həyat tərzidir. Bakı, 2016
3. Azərbaycan Turizm və Mədəniyyət Nazirliyi. Multikulturalizm Azərbaycanda yaşayan azsaylı xalqların adət və ənənələrinin təbliğində kitabxanaların rolu. Bakı 2012
4. Azərbaycan Turizm və Mədəniyyət Nazirliyi. Tolerantlıq. Bakı- 2015
5. Kuropyatnik A.İ. Multikulturalizm. Problemi sotsialnoy stabilnosti politicheskix obşestv. SPb., 2000, qılav 1.
6. Abdulla K., Mifdən yazıya və yaxud Gizli Dədə Qorqud. Bakı, Mütərcim, 2009
7. Mehdiyev R.Ə. Gələcəyin strategiyasını müəyyənləşdirərkən: modernləşmə xətti. Bakı, 2008
8. Abdullayev K.M. Ulu Öndər Azərbaycan multikulturalizminin siyasi banisi kimi. Azərbaycan qəzeti, 23.07.2014. Mehdiyev R.Ə. Azərbaycan: Qloballaşma dövrünün tələbləri. Bakı, 2012
9. Aslanova R. Qloballaşma və mədəni müxtəliflik. Bakı, 2004
10. Aslanova R. İslam və mədəniyyət. Bakı, 2002
11. Rüstəmov Y. Sivilizasiyaların qarşılıqlı münasibəti. Bakı, 2007
12. Nəfisiyev N. Azərbaycanda bigəyaşayış və multikulturalizm. Bakı, 2015
13. Həsənov Ə. Müasir beynəlxalq münasibətlər və Azərbaycanın xarici siyasəti. Bakı, 2005
14. Abbasbəyli A. Nəcəfov E. Beynəlxalq münasibətlər nəzəriyyəsi. Bakı, 2005
15. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası. Bakı, 1995

IV. Prerekvizitlər: Fənnin tədrisi üçün öncədən başqa fənlərin tədris olunmasına zərurət yoxdur.

V. Korekvizitlər: Bu fənnin tədrisi ilə eyni vaxta başqa fənlərin də tədris olunmasına zərurət yoxdur.

VI. Fənnin təsviri və məqsədi:

Müxtəlif mədəniyyətlərin və sivilizasiyaların qarşılıqlı əlaqələrini dərinləşdirən qloballaşma prosesi istər ölkədaxili, istər də beynəlxalq müstəvidə multikulturalizm siyasətinin əhəmiyyətini artırır. Belə ki, etnik-mədəni müxtəlifliyin genişləndiyi şəraitdə etnik, dini və mədəni tolerantlığın artmasına zəruri zəmin yaradan multikulturalizm siyasətinin alternativliyi olmaması açıq şəkildə özünü büruzə verir. Lakin multikulturalizm siyasətinin zəruriliyinin artdığı bir dövrdə bəzi dövlətlərdə bu və ya digər səbəblərdən həmin siyasətdən uzaqlaşmaq meylləri yaranmaqdadır.

Multikulturalizmin bir sıra dünya dövlətlərində iflasa uğradığı bir şəraitdə Azərbaycan Respublikası multikulturalizmi özünün dövlət siyasəti bəyan etmişdir. Azərbaycan Respublikasının bu siyasəti uğurla həyata keçirilməkdədir və bu sahədə ölkənin əldə etdiyi nailiyyətlər beynəlxalq səviyyələrdə də etiraf olunur.

"Multikulturalizmə giriş" - fənlərarası bir kursdur. Bu fənn fəlsəfə, politologiya, tarix, sosiologiya, kulturologiya və digər humanitar fənlərin bir çox nəzəri müddəalarından istifadə edir. Kursun əsas məqsədi bakalavr pilləsində təhsil alan tələbələrə multikulturalizmi bir sosial hadisə, ideologiya, siyasət, həyat təzi kimi təqdim etmək, müasir dövrdə onun əhəmiyyətini göstərmək, dünya dövlətlərinin, o cümlədən Azərbaycanın multikulturalizm sahəsində tarixi təcrübəsini tədqiq etmək və tələbələr arasında tolerantlıq ənənələrini möhkəmləndirmək və inkişaf etdirməkdir.

Multikulturalizmə giriş fənni bakalavr pilləsində seçmə fənn kimi tədris olunur. Kursun tədrisi ikinci tədris ilinin III semestrində (15 s. mühazirə, 15 s. seminar) nəzərdə tutulur.

VII Davamiyyətə verilən tələblər:

Fənn üzrə semestr ərzində buraxılmış auditoriya saatlarının ümumi sayı Elmi Şuranın 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq davamiyyət meyarları nəzərə alınmaqla müəyyən olunmuş həddən yuxarı olduğu halda tələbə həmin fəndən imtahana buraxılmır, onun həmin fənn üzrə akademik borcu qalır

VIII Qiymətləndirmə:

Tələbələr bilii 100 ballı sistemlə qiymətləndirilir. Bundan 50 balı tələbə semestr ərzində, 50 balı isə imtahanda toplayır. Semestr ərzində toplanan 50 bala aşağıdakılar aiddir: 20 bal seminar və laboratoriya dərslərində fəaliyyətinə görə və 30 bal kollokviumların nəticələrinə görə.

Qiymətləndirmə zamanı Elmi Şuranın 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq qiymətləndirmə meyarları nəzər alınır.

İmtahan biletinə bir qayda olaraq fənni əhatə edən 5 sual daxil edilir.

Qiymət meyarları aşağıdakılardır:

-10 bal- tələbə keçilmiş material dərinədən başa düşür, cavabı dəqiq və hərtərəflidir.

-9 bal-tələbə keçilmiş material tam başa düşür, cavabı dəqiqdir və mövzunun mətnini tam açə bilir.

- 8 bal-tələbə cavabında ümumi xarakterli bəzi qüsurlara yol verir;
 -7 bal- tələbə keçilmiş material başa düşür, lakin nəzəri cəhətdən bəzi məsələləri əsaslandırma bilmir
 -6 bal- tələbənin cavabı əsasən düzgündür.
 -5 bal-tələbənin cavabında çatışmazlıqlar var, mövzunu tam əhatə edə bilmir.
 -4 bal- tələbənin cavabı qismən doğrudur, lakin mövzunu izah edərkən bəzi səhvlərə yol verir;
 -3 bal- tələbənin mövzudan xəbəri var, lakin fikrini əsaslandırma bilmir;
 -1-2 bal- tələbənin mövzudan qismən xəbəri var.
 -0 bal- suala cavab yoxdur.

Tələbənin imtahanda topladığı balın miqdarı 17-dən az olmamalıdır. Əks təqdirdə tələbənin imtahan göstəriciləri semester ərzində tədris fəaliyyəti nəticəsində topladığı bala əlavə olunmur.

Semestr nəticəsinə görə yekun qiymətləndirmə (imtahan və imtahanaqədərki ballar əsasında)

№	Bal	Qiymət	
		Sözlə	Hərflə
1.	91-100	əla	A
2.	81-90	çox yaxşı	B
3.	71-80	yaxşı	C
4.	61-70	kafi	D
5.	51-60	qənaətbəxş	E
6.	50 və ondan aşağı	qeyri-kafi	F

IX. Davranış qaydalarının pozulması: Tələbə Universitetin daxili nizam –intizam qaydalarını pozduqda onun haqqında əsasnamədə nəzərdə tutulan qaydada tədbir görülməkdir.

X. Təqvim planı: Auditoriya saati - 30 (15 saat müəhazirə, 15 saat seminar)

№	Keçirilən mövzuların məzmunu	Müh.	Sem.	Tarix
1	Mövzu 1. "Multikulturalizmə giriş" fənninin predmeti və əhəmiyyəti Plan: 1. Multikulturalizm sosial hadisə, siyasət modeli və həyat tərzı kimi 2. "Multikulturalizmə giriş" fənninin obyektı, predmetı və məqsədi. Onun digər ictimai elmlərlə münasibəti 3. "Multikulturalizmə giriş" fənninin metodları 4. "Multikulturalizmə giriş" fənninin əhəmiyyəti 5. Multikulturalizmə liberalizm yanaşması və onun nümayəndələri 6. Multikulturalizmə kommunitarizm yanaşması nümayəndələri Mənbə: [1;8;10]	2	2	
2	Mövzu 2. Dini müxtəliflik. Dinin mahiyyəti və onun təzahür formaları Plan: 1. Dinin mahiyyəti və onun meydana gəlməsinə dair nəzəriyyələr 2. Din fərđi dünyagörüşün və ictimai şüurun forması kimi 3. Müasir dünyada dinin yeri və roluna dair nəzəriyyələr 4. Yeni dini hərəkatlar 5. Dini radikalizm və onunla mübarizə yolları 6. Müasir Azərbaycanda dövlət–din münasibətləri Mənbə: [2;3;5;10]	2	2	
3	Mövzu 3. Dünya dinləri Plan: 1. Buddizm 2. Xristianlıq 3. İslam tarixi Mənbə: [1;8;9;11;]	2	2	
4	Mövzu 4. Milli dinlər Plan: 1. Zərdüştilik tarixi 2. Yəhudilik 3. Uzaq Şərq dinləri 4. Cənubi Asiya dinləri Mənbə: [2;6;7;8;9]	2	2	
5	Mövzu 5. Etnik müxtəliflik və milli ideya Plan: 1. Etnik birliklər və onların təkamülü 2. Etnik kimlik və milli müəyyənlik problemi 3. Etnik dəyərlər və milli mentalitet 4. Milli şüur və milli ideyanın formalaşmasında etnik dəyərlərin rolu Mənbə: [1;4;7;10]	2	2	
6	Mövzu 6. Multikulturalizm etnik-mədəni müxtəlifliyin tənzimlənməsinin səmərəli siyasət modeli kimi Plan: 1. Etnik-mədəni müxtəlifliyin tənzimlənməsinə münasibətdə mümkün siyasət modelləri: assimilyasiya, izolyasiya, aparteid və multikulturalizm 2. Müasir dövrdə ictimai inkişafda mədəniyyətin aparıcı rolu və multikulturalizm	2	2	

	3. Tolerantlıq, multikulturalizm və interkulturalizm 4. Multikulturalizmin cəmiyyətin siyasi, iqtisadi, sosial və mədəni inkişafına təsiri 5. Etnik-mədəni müxtəlifliyin qorunması və multikulturalizm siyasətinin ölçülməsi. miqrant inteqrasiya siyasəti indeksi (mipex) Mənbə: [2;4;10;11]			
7	Mövzu 7. Müasir dövrdə qərb ölkələrində etnik-mədəni müxtəliflik və onun tənzimlənməsi Plan: 1. Müasir dövrdə Qərb ölkələrində multikulturalizmin vəziyyəti 2. Qərb ölkələrində etnik-mədəni müxtəlifliyə immiqrasiya prosesinin təsiri 3. Qərb ölkələrində dözümsüzlüyün, ksenofobiyanın və ayrıseçkiliyin geniş yayılmış formaları 4. Qərb ölkələrində etnik-mədəni müxtəlifliyin tənzimlənməsi təcrübəsi Multikulturalizmin Kanada modeli Mənbə: [2;7;9;10;11]	2	2	
8	Müasir dövrdə Azərbaycanda multikulturalizm Plan: 1. Azərbaycanda multikulturalizm siyasəti modelinin formalaşmasını şərtləndirən obyektiv və subyektiv səbəblər 2. Azərbaycan multikulturalizminin əsas xüsusiyyətləri 3. Multikulturalizm siyasətinin həyata keçirilməsində Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq təşkilatlarla əməkdaşlığı Mənbə: [2;4;10;11]	1	1	
	Cəmi: 30 saat	15s.	15s.	

XI. Fənn üzrə tələblər, tapşırıqlar:

Təlim nəticəsində tələbələrin əldə etməli olduqları təsəvvür, verdiş və bacarıqları:

Öyrənən tanış olur:

- Multikulturalizmin mahiyyəti, yaranmasının səbəbləri, əhəmiyyəti, dünya, o cümlədən Azərbaycanın ictimai-fəlsəfi fikir tarixində formalaşmış tolerantlıq, multikulturalizm ideyaları və multikulturalizmin nəzəri-ideoloji əsasları ilə;
- Etnik-mədəni müxtəlifliyin tənzimlənməsində dünya dövlətlərinin mütərəqqi təcrübəsi ilə;
- Multikulturalizm ilə sosial-iqtisadi inkişafın, daxili və xarici siyasətin qarşılıqlı münasibətini anlayacaqlar.
- Azərbaycanda multikulturalizmin inkişafında Ümummilli lider Heydər Əliyevin rolunu dərk edəcəklər.
- Multikulturalizmin Azərbaycan modelinin mahiyyətini, xüsusiyyətlərini, üstünlüklərini qavrayacaqlar.

XII. Fənn üzrə təlimin nəticələri:

- Multikulturalizmin əsas nəzəriyyəçiləri və konsepsiyalarının xüsusiyyətlərini təsvir edir;
- Multikulturalizm, onun formalaşması və inkişaf mərhələləri, Qərb ölkələrində nəzəriyyəsi və təcrübəsi haqqında mülahizələrini izah edir;
- Qərb ölkələrində və Azərbaycanda baş verən sosial-mədəni proseslərin mahiyyətini şərh edir;
- "Mədəni müxtəliflik" problemləri ətrafında ideoloji və siyasi mübarizəni təhlil edir;
- Çoxmillətli sosial-mədəni mühitdə müasir xarici təcrübədən istifadə edir;
- Multikultural mühitdə münaqişələrin həll üsulları və iş bacarıqlarının praktik tətbiqi mexanizmlərini əsaslandırır

XIII. İmtahan sualları

1. Multikulturalizm sosial hadisə, siyasət modeli və həyat tərzı kimi
2. "Multikulturalizm giriş" fənninin obyektı, predmeti və məqsədi
3. "Multikulturalizm giriş" fənninin digər ictimai elmlərlə münasibəti
4. "Multikulturalizm giriş" fənninin əhəmiyyəti
5. Multikulturalizm liberallizm və kommunitarizm yanaşması və onların nümayəndələri
6. Dinin mahiyyəti və onun meydana gəlməsi haqqında fikirlər
7. Din fərdi dünyagörüşün və ictimai şüurun forması kimi
8. Yeni dini hərəkatlar (Bəhailik, Yahovanın şahidləri)
9. Dini radikalizm və onunla mübarizə yolları
10. Müasir Azərbaycanda dövlət-din münasibətləri
11. Buddizm
12. Xristianlıq
13. İslam Tarixi
14. Azərbaycanda İslam
15. Zərdüştilik
16. Yəhudilik
17. Uzaq Şərq dinləri: Konfutsiçilik, Daosizm
18. Cənubi Asiya dinləri: Hinduizm, Caynizm
19. Etnik birliklər və onların təkamülü

20. Etnik kimlik, etnik dəyərlər və milli mentalitet
21. Milli şüur və milli ideyanın formalaşmasında etnik dəyərlərin rolu
22. Etnik-mədəni müxtəlifliyin tənzimlənməsinə münasibətdə siyasət modelləri:assimilyasiya, izolyasiya, aparteid və multikulturalizm
23. Tolerantlıq, multikulturalizm və interkulturalizm
24. Multikulturalizm dövlət siyasətinin tərkib hissəsi kimi
25. Müasir dövrdə Qərb ölkələrində multikulturalizm
26. Qərb ölkələrində etnik-mədəni müxtəlifliyə immiqrasiya prosesinin təsiri
27. Dözümsüzlüyün, ksenofobiyanın və ayrışçılığın geniş yayılmış formaları
28. Multikulturalizmin Avstraliya modeli
29. Multikulturalizmin Kanada modeli
30. Multikulturalizmin ABŞ modeli
31. Azərbaycanda multikulturalizm siyasəti modelinin formalaşması
32. Azərbaycan multikulturalizminin əsas xüsusiyyətləri
33. Multikulturalizm siyasətinin həyata keçirilməsində Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq təşkilatlarla əməkdaşlığı
34. Heydər Əliyev Azərbaycan multikulturalizminin banisi kimi
35. Azərbaycan multikulturalizminin inkişafında İlham Əliyevin rolu

XIV. Kollokvium suallar;

I Kollokvium sualları .

1. Multikulturalizm sosial hadisə, siyasət modeli və həyat tərzı kimi
2. Multikulturalizmə giriş” fənninin obyektı, predmetı və məqsədi
3. Multikulturalizmə giriş” fənninin digər ictimai elmlərlə münasibəti
4. Multikulturalizmə giriş” fənninin metodları
5. Multikulturalizmə liberalizm və kommunitarizm yanaşması, nümayəndələri
6. Din fərđi dünyagörüşün və ictimai şüurun forması kimi
7. Dinin mahiyyəti və onun meydana gəlməsinə dair nəzəriyyələr
8. Yeni dini hərəkatlar (Yehovanın şahidləri, Bəhailik)
9. Dini radikalizm və onunla mübarizə yolları
10. Müasir Azərbaycanda dövlət–din münasibətləri

II Kollokvium sualları .

1. Buddizm
2. Xristianlıq
3. İslam tarixi
4. Zərdüştilik
5. Yəhudilik
6. Azərbaycanda yəhudilik
7. Uzaq Şərq dinləri
8. Cənubi Asiya dinləri
9. Etnik birliklər və onların təkamülü
10. Etnik dəyərlər və milli mentalitet

“Multikulturalizmə giriş” fənninin sillabusu “Təhsildə sosial-psixoloji xidmət” ixtisası (proqramı) üzrə tədris planı və fənn proqramı əsasında tərtib edilmişdir. Pedaqogika, psixologiya və incəsənət kafedrasının 12 sentyabr 2025-ci il tarixli iclasında təsdiq olunmuşdur (Protokol №01).

Fənn müəllimi:

b/m. E.X.İsmayılova

Kafedra müdiri:

dos. A.X.Əliyev